

LV

LV

LV

EIROPAS KOMISIJA

Briselē, 24.2.2010
COM(2010) 62 galīgā redakcija

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

Komisijas atzinums par Īslandes pieteikumu par dalību Eiropas Savienībā

{SEC(2010) 153}

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

Komisijas atzinums par Īslandes pieteikumu par dalību Eiropas Savienībā

A. IEVADS

a) Pieteikums par dalību

Īslande iesniedza savu pieteikumu par dalību Eiropas Savienībā 2009. gada 17. jūlijā. Eiropas Savienības Padome pēc tam 27. jūlijā aicināja Komisiju iesniegt atzinumu par šo pieteikumu saskaņā ar procedūru, kas paredzēta Līguma par Eiropas Savienību 49. pantā, kurā šobrīd ir noteikts: *„Jebkura Eiropas valsts, kas ievēro 2. pantā minētās vērtības un apņemas tās sekmēt, var lūgt, lai to uzņem par Savienības locekli. Eiropas Parlamentu un valstu parlamentus informē par šo pieteikumu. Attiecīgā valsts savu iesniegumu adresē Padomei, kas pieņem lēmumu vienbalsīgi pēc apspriešanās ar Komisiju un saņēmusi Eiropas Parlamenta piekrišanu, kurš pieņem lēmumu ar visu tā locekļu balsu vairākumu. Tiek ņemti vērā atbilstības nosacījumi, par ko vienojusies Eiropadome.”*

Līguma par Eiropas Savienību 2. pantā ir noteikts, ka *„Savienība ir dibināta, pamatojoties uz vērtībām, kas respektē cilvēka cieņu, brīvību, demokrātiju, vienlīdzību, tiesiskumu un cilvēktiesības, tostarp minoritāšu tiesības. Šīs vērtības dalībvalstīm ir kopīgas sabiedrībā, kur valda plurālisms, tolerance, taisnīgums, solidaritāte un kur nav diskriminācijas, kā arī valda sieviešu un vīriešu līdztiesība”*.

Eiropadome Kopenhāgenā 1993. gada jūnijā nolēma, ka

pievienošanās notiks, tiklīdz valsts būs spējīga uzņemties ar dalību saistītos pienākumus, izpildot nepieciešamos ekonomiskos un politiskos nosacījumus.

Dalībai ir šādi nosacījumi:

- lai kandidātvalsts būtu panākusi to iestāžu stabilitāti, kas garantē demokrātiju, tiesiskumu, cilvēktiesību aizsardzību un cieņu pret mazākumtautībām, un to aizsardzību;
- dzīvotspējīga tirgus ekonomika, kā arī spēja izturēt konkurences spiedienu un tirgus spēku iedarbību Savienībā;
- spēja uzņemties dalības pienākumus, tostarp ievērot politiskās, ekonomiskās un monetārās savienības mērķus.

Savienības spēja uzņemt jaunas dalībvalstis, vienlaikus saglabājot Eiropas integrācijas tempu, arī ir nozīmīgs apsvērums, kas ir gan Savienības, gan kandidātvalstu vispārējās interesēs.

Eiropadomes 1995. gada decembra sanāsmē Madridē tika uzsvērtā vajadzība „radīt nosacījumus [kandidāt]valstu pakāpeniskai un harmoniskai integrācijai, īpaši – attīstot tirgus ekonomiku, pielāgojot to pārvaldes struktūru un radot stabilu ekonomikas un monetāro vidi.”

Eiropadome 2006. gada decembrī piekrita, ka „atjaunotai vienprātībai par paplašināšanos pamatā ir uz konsolidāciju, nosacījumu izpildi un informēšanu balstīta paplašināšanās stratēģija, kas saistīta ar ES spēju integrēt jaunas dalībvalstis”.

Šajā atzinumā Komisija izvērtē Īslandes pieteikumu, balstoties uz valsts spēju izpildīt 1993. gada Eiropadomes Kopenhāģenas sanāksmē noteiktos kritērijus. Šā atzinuma izstrādē izmantotā metode ir tāda pati kā iepriekšējos atzinumos, proti, *mutatis mutandis*. Komisija ir izvērtējusi gan pašreizējo situāciju, gan vidēja termiņa izredzes. Šā atzinuma vajadzībām un, neskarot jebkuru turpmāku pievienošanās termiņu, vidējais termiņš tika definēts kā trīs gadu laikposms.

Atbilstīgi atjaunotajai vienprātībai par paplašināšanos šajā atzinumā ir arī apzinātas svarīgākās politikas jomas, kurām, visticamāk, būs jāpievērš īpaša uzmanība Īslandes pievienošanās gadījumā, un ir sniegtas sākotnējās ietekmes aplēses attiecībā uz galvenajām politikas jomām un nozarēm. Vēlākos pirmspievienošanās procesa posmos Komisija iesniegs sīkākus ietekmes novērtējumus par šīm politikas jomām. Turklāt ar Īslandes Pievienošanās līgumu būtu saistīti ES iestāžu tehniski pielāgojumi, ņemot vērā Lisabonas līgumu, kā arī Īslandiešu valodas atzīšana par ES oficiālo valodu.

Ziņojums ar sīku izvērtējumu, kas ir atzinuma pamatā, ir publiski pieejams kā atsevišķs dokuments (*Analītisks ziņojums attiecībā uz atzinumu par Īslandes pieteikumu dalībai ES¹*).

b) Jaunākā attīstība

Pēdējie divi gadi Īslandei ir bijuši sarežģīti. Pasaules finanšu krīzes kontekstā 2008. gada oktobrī sabruka Īslandes banku sistēma, radot smagas ekonomiskās un sociālās sekas. Krīze izraisīja būtisku ekonomikas kritumu, radīja ievērojamas grūtības iedzīvotājiem un izraisīja virkni politisku notikumu.

Ministru prezidents 2009. gada janvārī atkāpās no amata, un tika izsludinātas pirmstermiņa Parlamenta vēlēšanas. 2009. gada aprīlī notika vispārējās vēlēšanas, kuru rezultātā tika izveidota Sociāldemokrātiskās alianses un Kreiso un Zaļo kustības koalīcijas valdība. Pēc valdības priekšlikuma Īslandes Parlaments 2009. gada jūlijā nobalsoja par pieteikuma iesniegšanu, lai pievienotos Eiropas Savienībai. Sabiedrībai un politiskām partijām nav vienota viedokļa par jautājumā par dalību Eiropas Savienībā.

Ņemot vērā petīciju, ko parakstīja 25 % vēlētāju, Īslandes prezidents 2010. gada 5. janvārī atteicās parakstīt likumu, ar ko nosaka kārtību 3,9 miljardu euro aizdevuma atmaksai Apvienotās Karalistes un Nīderlandes valdībām (tā dēvētais *Icesave* likums²); Parlaments šo likumu pieņēma 2009. gada 30. decembrī pēc vairāku mēnešu asām diskusijām. Saskaņā ar Konstitūcijas 26. pantu ir izsludināts referendums par šo likumu; referendums notiks 2010. gada 6. martā.

¹ SEC(2010) 153.

² Ar „*Icesave* likumu” Īslandes finanšu ministrs tiek pilnvarots Valsts kases vārdā izsniegt valsts garantiju attiecībā uz 3,9 miljardu euro aizdevumiem, kurus Apvienotās Karalistes un Nīderlandes valdības piešķir Īslandes *Depositors' and Investors' Guarantee Fund*. Aizdevumi ir paredzēti, lai atmaksātu Apvienotās Karalistes un Nīderlandes valdībām kompensāciju, ko tās ir jau piešķirušas savu valstu pilsoņiem, kam ir uzkrājumu konti bankas *Landsbanki Íslands hf* interneta meitasuzņēmumā *Icesave*.

c) ES un Īslandes attiecības

Īslande kļuva par neatkarīgu republiku 1944. gada 17. jūnijā.

Pēdējos 40 gados Īslande un Eiropas Savienība ir cieši sadarbojušās dažādās jomās.

Īslande 1970. gadā pievienojās Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācijai un ir Līguma par Eiropas Ekonomikas zonu (EEZ) līgumslēdzēja puse kopš tā stāšanās spēkā 1994. gadā. EEZ veido pamatu regulārām politiska līmeņa sanāksmēm starp Īslandi un ES, tostarp divreiz gadā notiekošām EEZ Padomes sanāksmēm ārlietu ministru līmenī.

Piedaloties vairāk nekā 15 gadus vienotajā tirgū uz EEZ līguma pamata, Īslande ir pieņēmusi ievērojamu daļu Eiropas Savienības tiesību aktu. EBTA Uzraudzības iestāde regulāri uzrauga Īslandes veikumu atbilstoši EEZ līgumam. Kopumā Īslande ir guvusi apmierinošus panākumus, īstenojot savus ar EEZ saistītos pienākumus. Ir apzināti daži trūkumi, kas būs jānovērš agrīnā posmā, jo īpaši tādās jomās kā, piemēram, finanšu pakalpojumi, pārtikas nekaitīgums un kapitāla brīva aprīte; šie trūkumi ir aprakstīti attiecīgajās analītiskā ziņojuma 3. daļas nodaļās. Ņemot vērā finanšu krīzi, Īslande piemēroja ārkārtējus maksājumu bilances nodrošinājuma pasākumus, kas atļauti valstīm, kuras nav euro zonas dalībvalstis. Šie pagaidu nodrošinājuma pasākumi (dažus no tiem atcēla 2009. gada novembrī) ierobežo kapitāla plūsmas starp Īslandi un ES/EEZ dalībvalstīm.

Kopš 1981. gada ir notikušas regulāras sanāksmes starp Eiropas Parlamentu un EBTA valstu parlamentu locekļu komiteju. Kopš EEZ līguma stāšanās spēkā šīs attiecības ir institucionalizētas EEZ Apvienotajā parlamentārā komitejā. Turklāt regulāri notiek Īslandes Parlamenta un Eiropas Parlamenta locekļu divpusējas sanāksmes.

Īslande kopš 1996. gada ir iesaistīta Šengenas nolīgumu izstrādāšanā³ un ir piemērojusi to noteikumus kopš 2001. gada. Tas nozīmē, ka Īslande ir atcēlusi kontroles uz robežām ar citām Šengenas zonas valstīm. Kopīgus noteikumus un procedūras piemēro attiecībā uz īstermiņa uzturēšanās vīzām un ārējo robežu kontroli. Īslande īsteno ciešu sadarbību un koordināciju ar policijas dienestiem un tiesas iestādēm Šengenas zonā.

Īslande ir iesaistīta Dublinas regulas darbībā; šajā regulā ir noteikti kritēriji un mehānismi patvēruma lūgumu izskatīšanai⁴.

Saistībā ar tirdzniecības attiecībām ir jāpiemin, ka Īslande 1968. gadā kļuva par *GATT* dalībvalsti un ir Pasaules tirdzniecības organizācijas dibinātājvalsts. Papildus savai dalībai Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācijā (EBTA) un Līgumā par Eiropas Ekonomikas zonu (EEZ) Īslande EBTA ietvaros ir noslēgusi ar 16 trešām valstīm brīvās tirdzniecības nolīgumus (kopā ar papildu divpusējiem nolīgumiem par lauksaimniecības pamatproduktiem), kas ir stājušies spēkā, kā arī četrus papildu nolīgumus, kas vēl nav stājušies spēkā. Turklāt ar Eiropas Savienību ir spēkā divpusējs tirdzniecības nolīgums un papildu nolīgums par lauksaimniecības pamatproduktiem, kas saistīts ar EEZ līgumu.

³ Nolīgumu par Īslandes iesaistīšanu Šengenas *acquis* īstenošanā, piemērošanā un izstrādāšanā, kura pamatā ir Padomes 1999. gada 17. maija Lēmums 1999/439/EK, Īslande un ES parakstīja 1999. gada 18. maijā. Ar Padomes 2000. gada 1. decembra Lēmumu 2000/777/EK Šengenas *acquis* noteikumu piemērošanu no 2001. gada 25. marta attiecina uz piecām Ziemeļvalstu pasu ūnijas valstīm, tostarp Īslandi.

⁴ Padomes Lēmums 2001/258/EK.

2008. gadā vairāk nekā 54 % no Īslandes importa apjoma bija no ES, un 76 % no Īslandes eksporta apjoma bija uz ES.

Īslande veicina sociālo un ekonomisko atšķirību mazināšanu Eiropā, piešķirot EEZ subsīdijas⁵. Izmantojot EEZ subsīdijas, Īslande 2004.–2009. gada laikposmā piešķīra apmēram 29 miljonus euro projektu finansēšanai vairākās ES dalībvalstīs.

Pēc Īslandes pieteikuma dalībai Eiropas Savienībā Komisija ierosināja noteikt Īslandi par pirmspievienošanās finansiālā atbalsta saņēmēju Pirmspievienošanās palīdzības instrumenta (*IPA*) ietvaros. Šāds atbalsts veicinātu iestāžu un spēju veidošanu, lai tādējādi sekmīgi īstenotu *acquis* (īpaši jomās, ko neaptver EEZ), galvenokārt izmantojot Tehniskās palīdzības un informācijas apmaiņas instrumentu (*TAIEX*) un īstenojot mērķsadarbību.

B. DALĪBAS KRITĒRIJI

1. POLITISKIE KRITĒRIJI

Īslande ir valsts, kurā demokrātija labi darbojas, un tai ir spēcīgas iestādes. Īslande ir parlamentāra republika ar senām pārstāvības demokrātijas un varas dalīšanas tradīcijām. Tās konstitucionālā kārtība un tiesību sistēma, kā arī valdības iestādes ir stabilas.

Varas dalīšana starp likumdevēju varu, izpildvaru un tiesu varu tiek ievērota. Valdība ir pakļauta efektīvai parlamentārai kontrolei, valdības ministri ir atbildīgi par savu rīcību. Pašvaldību iestādes strādā efektīvi.

Īslandes tiesu iestādes atbilst augstiem standartiem, un tiesu sistēma ir labi izveidota. Tomēr raizes rada jautājums par tiesu iestāžu patiesu neatkarību, jo īpaši tiesnešu iecelšanas procedūras jomā.

Īslandes valsts pārvalde kopumā ir efektīva, un tajā nav politiskas iejaukšanās. 2009. gada oktobrī tika uzsākts reformu process valsts pārvaldē.

Pēc finanšu krīzes ir radušies daži jautājumi, kas attiecas uz iespējamiem interešu konfliktiem Īslandes sabiedriskajā dzīvē, piemēram, ciešas saites starp politiķiem un uzņēmēju aprindām, jo īpaši ņemot vērā valsts nelielo iedzīvotāju skaitu un ģeogrāfisko izolētību. Tūlīt pēc krīzes tika izveidota īpaša izmeklēšanas komisija un iecelts īpašs prokurors, lai izmeklētu iespējamās noziedzīgās darbības banku sabrukuma kontekstā un sauktu pie atbildības par tām. Izmeklēšanas pašlaik norit. Ņemot vērā iepriekš minēto, vajadzības gadījumā būs jāpastiprina mehānismi, lai samazinātu interešu konfliktu apmēru.

Īslandē pastāv visaptveroša pamattiesību aizsardzības sistēma, un tiek īstenota augsta līmeņa sadarbība ar starptautiskajiem cilvēktiesību aizsardzības mehānismiem.

⁵ „EEZ un Norvēģijas subsīdijas” ir Īslandes, Lihtenšteinas un Norvēģijas ieguldījums plašāka mēroga centienos kohēzijas jomā Eiropā. EEZ subsīdijas ir piešķirumi, kurus kopīgi finansē Īslande, Lihtenšteina un Norvēģija, savukārt Norvēģijas subsīdijas finansē Norvēģija viena pati.

2. EKONOMISKIE KRITĒRIJI

Īslandei ir maza, atvērta ekonomika, un tā kopš 1994. gada ir EEZ dalībvalsts. Kā EEZ dalībvalsts Īslande ir labi integrēta ES ekonomikā. Divdesmitā gadsimta deviņdesmitajos gados un pagājušās desmitgades lielāko daļu Īslande pārstrukturēja savu ekonomiku, galvenokārt veicot deregulāciju un liberalizāciju. No ekonomikas, kas pamatā balstīta uz zvejniecības nozari, Īslandes ekonomika kļuva daudzveidīgāka ar lielu un atvērtu finanšu nozari. Ņemot vērā Īslandes banku ievainojamības pakāpi un piemērotas uzraudzības trūkumu finanšu nozarē, pasaules finanšu satricinājumu kontekstā 2008. gadā sabruka Īslandes banku nozare, iegružot ekonomiku monetārā un finanšu krīzē, kas izraisīja smagu lejupslīdi. Valdība pēc tam vērsās pēc palīdzības pie starptautiskās sabiedrības, tostarp SVF, lai balstītu valūtu un atgūtu ilgtermiņa makroekonomikas stabilitāti. Ar SVF noslēgtās rezerves vienošanās par 1,4 miljardiem euro ietvaros galvenā uzmanība ir pievērsta valūtas stabilitātei, fiskālajai konsolidācijai un banku pārstrukturēšanai.

Ekonomikas krīzes smagums un no tās izrietošā politiskā situācija Īslandē aizkavēja SVF programmas īstenošanu. Tomēr kopš 2009. gada vasaras ir panākta plaša vienprātība par atlabšanas pamatspektiem. Iestādes ir veikušas svarīgus ekonomikas stabilizācijas pasākumus, kuru mērķis ir fiskālā konsolidācija, valūtas maiņas kursa stabilizācija un finanšu nozares pārstrukturēšana. Šo pasākumu pirmie pozitīvie rezultāti pamazām kļūst redzami. Īslandē ir samērā elastīgs darba tirgus ar augstu ekonomiski aktīva darbaspēka līmeni, samērā jauni darba ņēmēji un labi pārvaldīta un spēcīga resursu bāze.

Tomēr makroekonomikas stabilizācija vēl nav pabeigta. Krīzes rezultātā un tādēļ, ka valsts pārņēma sabrukušās bankas, valsts budžeta deficīts 2009. gadā pieauga līdz 14,4 % no IKP. Valsts bruto parāds 2009. gadā sasniedza 130 % no IKP, no kā viena trešdaļa ir attiecināma uz *Icesave* parādiem. Fiskālā konsolidācija joprojām ir svarīgākais uzdevums. Valsts un privāto parādu dēļ ir vajadzīga vērienīga un ilgtermiņa pārstrukturēšana, lai panāktu atlabšanu. Galvenie īstermiņa risināmie uzdevumi cita starpā ir pabeigt finanšu nozares pārstrukturēšanu un ievērojami uzlabot reglamentējošo un uzraudzības iestāžu satvaru un praksi. Turpinot dažādot ekonomiku un īstenojot vairākas strukturālas reformas, tiktu uzlabota valsts konkurētspēja.

3. SPĒJA UZŅEMTIES DALĪBAS SAISTĪBAS

Īslandes spēja uzņemties no dalības ES izrietošās saistības ir novērtēta atbilstoši šādiem rādītājiem:

- no EEZ līguma izrietošās saistības;
- saskaņošanas, īstenošanas un ieviešanas līmenis attiecībā uz *acquis*, ko neaptver EEZ līgums.

Kopumā Īslande ir guvusi apmierinošus panākumus, īstenojot savus ar EEZ saistītos pienākumus.

Pēc EBTA Uzraudzības iestādes (*ESA*) datiem to iekšējā tirgus tiesību aktu procentuālā daļa, kas bija jāievieš valsts tiesību aktos līdz 2009. gada jūlijam, ir tādā pašā līmenī kā vidēji ES

dalībvalstu gadījumā. Kopējais pārkāpumu procedūru⁶ skaits pret Īslandi ir ievērojami samazinājies pēdējos mēnešos. *ESA* pašlaik pārbauda ārkārtas tiesību aktus un pasākumus, kurus Īslande veica pēc banku sabrukuma, tostarp šo tiesību aktu saderību ar EEZ tiesību aktiem.

Īslande kopumā ir labi sagatavota, lai uzņemtos no dalības izrietošās saistības vairumā jomu, jo īpaši jomās, ko aptver EEZ.

Šādās jomās Īslandei būs jāpieliek lielas pūles, lai saskaņotu savus tiesību aktus ar *acquis* un/vai efektīvi īstenotu un ieviestu to vidēja termiņa laikposmā ar mērķi izpildīt pievienošanās kritērijus noteiktā laikā: zivsaimniecība, lauksaimniecība un lauku attīstība, vide, kapitāla brīva aprīte, finanšu pakalpojumi, kā arī muitas savienība, nodokļi, statistika, pārtikas nekaitīgums, veterinārā un fītosanitārā politika, reģionālā politika un strukturālo instrumentu koordinācija, finanšu kontrole.

C. SECINĀJUMS UN IETEIKUMS

Īslande ir parlamentāra republika ar senām pārstāvības demokrātijas tradīcijām. Tās iestādes ir efektīvas un ievēro savu pilnvaru robežas. Īslandes konstitucionālā kārtība un tiesību sistēma ir stabilas. Tiesiskums un cilvēktiesību ievērošana ir nodrošināti. Īslandes iestādēm jāveic turpmāks darbs, lai stiprinātu tiesu iestāžu neatkarību, jo īpaši saistībā ar tiesnešu iecelšanas procedūru. Jāpastiprina interešu konfliktu novēršanas mehānismi. Kopumā Komisija uzskata, ka valsts izpilda politiskos kritērijus, ko Eiropadomes Kopenhāģenas sanāksme noteica 1993. gadā.

Attiecībā uz ekonomiskajiem kritērijiem ir minams, ka Īslandi var uzskatīt par dzīvotspējīgu tirgus ekonomiku. Makroekonomikas nelīdzsvarotība un daži strukturāli un regulatīvi trūkumi nopietni ietekmēja tirgu darbību, un situāciju vēl vairāk pasliktināja pasaules ekonomikas un finanšu krīze. Lai novērstu pašreizējo neaizsargātību, konsekvēnti jāīsteno saskaņotie reformu pasākumi un politikas pielāgojumi. Pirms krīzes valsts apliecināja, ka tā spēj izturēt konkurences spiedienu un tirgus spēku iedarbību Eiropas Ekonomikas zonā (EEZ). Ņemot to vērā, Īslandei jāspēj izturēt konkurences spiedienu un tirgus spēku iedarbību Savienībā vidējā termiņā, ja tā nekavējoties īsteno vajadzīgos politikas pasākumus un strukturālās reformas.

Kopumā Īslande ir guvusi apmierinošus panākumus, īstenojot savus pienākumus saistībā ar EEZ, kuras dalībvalsts tā ir kopš 1994. gada. Īslande ir labi sagatavota, lai vidējā termiņā uzņemtos no dalības izrietošās saistības, jo īpaši jomās, ko aptver EEZ, un ceļā uz pievienošanos Īslandei jāturpina pildīt šīs saistības. Jāturpina darbs, lai saskaņotu tiesību aktus ar *acquis* un nodrošinātu tā īstenošanu un ieviešanu. Lai izpildītu pievienošanās kritērijus, būs vajadzīgas lielas pūles jo īpaši šādās jomās: zivsaimniecība, lauksaimniecība un lauku attīstība, vide, kapitāla brīva aprīte un finanšu pakalpojumi.

Īslandes pievienošanās izraisītu ierobežotu vispārējo ietekmi uz Eiropas Savienību un neietekmētu Savienības spēju saglabāt un padziļināt savu attīstību.

Ņemot vērā šos apsvērumus, Komisija iesaka uzsākt sarunas ar Īslandi par pievienošanos Eiropas Savienībai.

⁶ Lietās, kas attiecas uz neatbilstību EEZ noteikumiem vai šo noteikumu nepareizu piemērošanu, kā arī uz tiesību aktiem, kas nav vispār vai nav pilnībā transponēti.